

4. KÜLTÜR ve DAVRANIŞ

Öğretim Görevlisi
Meral GÜNEŞ ERGİN

1.KÜLTÜR KAVRAMI VE TANITIMI

- ❁ Gündelik hayatta çoğu kez kullandığımız **kültürlü insan kavramı, edebiyat, müzik, sanat gibi konularda genel bilgisi yüksek, elit kişileri** ifade eder.
- ❁ **Kültür, sosyolojide insanların toplumda yaşamaları sonucu öğrendikleri şeylerin toplamını** içerir.

- ❖ En yalın anlatımıyla bir toplumun hayat tarzını ifade eder.
- ❖ Nitekim Edward Taylor da kültürü tanımlarken **“Kültür bilgiyi, imanı, sanatı, ahlakı, hukuku, örf ve adeti ve insanın toplumun bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün maharet ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütün”** olarak tarif eder.

- ❖ Linton'a göre; **kültür, öğrenilmiş davranışlar ve bu davranışların sonuçlarından meydana gelmiş bir bileşimdir.** Onu bir araya getiren öğeler, belli bir toplumun üyelerince paylaşılır ve aktarılır.
- ❖ Bu görüşe paralel olarak, Malinowski de kültürün ırkla değil, ancak **eğitim ğretim ile kazanıldığını ve sosyal miras yolu ile nakledildiğini** belirtir.

- ❖ Bu tanımlar arasında en fazla benimsenmiş olanı, daha önce verdiğimiz Taylor 'un kültür tanımıdır.
 - ❖ **“Kültür bilgiyi, imanı, sanatı, ahlakı, hukuku, örf ve adeti ve insanın toplumun bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün maharet ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütün”** olarak tarif eder.
- ❖ Bir başka tanımda ise , Maclver ve Page kültürü; **“belirli bir halkın kültür mirası** olarak ifade eder.”
- ❖ “Thurnwal ise kültürü; **“bir toplulukta örf ve adetlerden davranış tarzlarından, teşkilat ve tesislerden kurulu ahenkli bütün** olarak tanımlar.”

- ❖ C.Wiesler de kültür kavramı olarak, **“Bir toplumun yaşayış tarzı”** olarak ifade bulur.
- ❖ Mümtaz Turhan ise şöyle tanım getirir; **“Kültür, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde, umumi tavır, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şeklini içine alır.**

- Görüldüğü üzere bu tariflerde dikkati çeken en önemli unsur, kültürün daha ziyade **her topluluğun kendine özgü yaşayış ve davranış tarzı** olmasıdır.
- **Bütün bu kültür tanımları ışığı altında diyebiliriz ki:**
 1. Her toplumun bir kültürü vardır; Çünkü kültürsüz bir toplum düşünülemez. **Ne kadar toplum varsa o kadar kültür vardır.**
 2. Kültürler **toplumlardan doğarlar**; Bu nedenle kültürleri birbirinin aynı olan iki toplum görülmez.
 3. Toplum fertleri birbirlerini yakınlaştıran onları dayanışma içerisinde bulunduran yani **hiç değilse belli bir görüşte birleştiren kültürdür.**
 4. Buna karşılık **toplumları birbirinden ayıran özelliklerin başında kültür farklılığı** gelir.

1.1 KÜLTÜRÜN TEMEL ÖZELLİKLERİ

- **Toplumsaldır.** Çünkü toplundan doğar ve ait olduğu toplumun özelliklerini taşır.
- **Sürekli**dir. Kültür bir toplumun sadece belirli bir dönemle sınırlı kalmaz.
- **Evrimleşir.** İhtiyaçlar yeni fikir ve buluşların doğmasına yol açar. Bunlar kültürün maddi yönünü geliştirir.

- **Bütünlük vardır.** Her kültür kendi öğeleri ile bir bütün durumundadır. Başka bir deyişle kültür, bir toplumda, toplum fertlerinin ortaklaşa sahip oldukları kurumların birbiriyle bağlantılı bir bütündür.
- **Başlıca taşıyıcı dildir.** Kültür hakkında en önemli şey insanların bir lisanı, dili kullanma yetenekleridir.
- **Kültür birbirlerine etki yaparlar.** Kültürler alışverişle zenginleşir, izole kalan kısırlaşır.
- **Kültürde koruyuculuk (muhafazakarlık).** Her toplumda gerçekleştirilen değişikliklerin kökleşmesi, yaşaması ve gelişmesi gerekir.

1.2. KÜLTÜR ÇEŞİTLERİ

Kültürel sınıflandırma yapılırken birçok farklı ölçütler alınmaktadır. Başka bir deyişle sosyal bilimciler inceleme alanlarına göre kültürü farklı biçimde sınıflandırmaktadır.

1.2.1. GENEL KÜLTÜR ve ALT KÜLTÜR

- **Genel kültür ayrımı**, kültürün yaygınlık derecesine göre yapılır. **Genel kültür**, özel bir toplumun **genel alışkanlıkları, değerleri, inançları, sanat ve mimari şekilleri, kısaca somut ve soyut tüm değerlerini** ifade eder.
- **Alt kültür** ise toplumun genel kültürü, üst bir sistem olarak, çok sayıda alt kültür veya alt sistem oluşur. Bunlar alt kültür unsurlarıdır. **Alt kültür**, bir topluma hakim olan genel kültür veya **üst kültürden farklılık gösteren ve azınlık gruplarınca benimsenen kültürdür.**

1.2.2. Maddi Kültür ve Manevi Kültür

- **Maddi kültür**, teknik araç ve gereç, makine, üretim araçları ile maddi yapılardır. Kısacası maddi kültür, manevi kültürün dışlanmış Şeklidir.
- Bilim ve teknik alanlarında bilgi yığılması olmadan medeniyetin uygulanması da zordur. Kültür belirli bir gelişme seviyesinde değilse o toplumda maddi kültür unsurlarını uygulayabilmekte zorlaşır.
- Kısacası, medeniyet kültür yaratmayı harekete geçiren sosyal bir düzendir. Dört unsurdan oluşur: **ekonomik Őartlar, siyasi düzen, ahlaki gelenekler, bilgi peşinde gidilmesi ve güzel sanatlar.**

- **Manevi kültür** ise, bir milleti diğer milletten ayırabilme imkanı veren **örf ve adetler, kolektif davranışlar, değer hükümleri, ahlak anlayışı, sosyal normlar ve zihniyet farklılıklarıdır.**
- Örneğin, bir televizyon vericisi maddi kültür unsurudur. Ama o vericiden yayınlanan programlar manevi **“milli” kültürü** yansıtabilir.
- Kongar ise **manevi kültürü**; “insanların yarattığı bütün anlamlar değerler ve kurallar bütünü olarak ifade eder.

1.2.3. Karşı Kültür

- Hakim kültürün genel özelliklerini reddeden ve onunla açıkça çatışmaya giren toplumsal grupları nitelendiren kültüre “**karşı kültür**” denir. Hakim kültüre “reddiye” ve onunla çatışma özelliği ile alt kültürden ayrılmaktadır.
- **Karşı kültürler**, kimi alt kültürlerin genel kültüre karşı direnmelerinden, resmi veya gayri resmi örgütlenmelerinden meydana gelir.
- Fazla ayrıntıya girmeden yukardaki kültür çeşitlerinin yanında başka bazı kültür çeşitleride vardır. Bunları kısaca aşağıdaki açıklayabiliriz:

- Gerçek Kültür ve İdeal Kültür. Bu kültür sınıflanması, toplumda kültürel olarak belirlenen uyumsuzluk kriteri dikkate alınarak yapılmıştır. Buna göre kültürü gerçek ve ideal olmak üzere iki gruba ayırabiliriz.
 - a) **İdeal Kültür:** Toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin **yalnızca kurallarda** geçerli olmasıdır.
 - b) **Gerçek Kültür:** Toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin pratikteki, **günlük yaşamdaki uygulaması ya da bulunuş** şeklidir.

Postfigurativ, Cofigurative ve Prefigurative Kültür. Bu kültür ayrımı, öğrenme zamanına göre yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre üç çeşit kültür vardır:

- a) Postfigurativ Kültür:** Bu kültür biçimi sonradan öğrenilen kültürdür. Yani insanalrın atalarından öğrendiği kültürdür.
- b) Cofigurative Kültür:** Toplu yaşamda insanların birlikte olmaları sonucu öğrenilen bir kültür biçimidir.
- c) Prefigurative Kültür:** Bu kültür yaşlıların gençlerden öğrendiği kültür biçimidir.

1.3 KÜLTÜR UNSURLARI

Kültür bir değerler sistemidir ve her sistem kendisini oluşturan alt sistem veya unsurlardan oluşur.

- **Dil:** Kültür unsurları içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bilhassa eski devirlerde yüzyıllarca bu kültür unsuru ön planda bulunmuş ve öteki kültür unsurlarını gölgede bırakmıştır.
- **Gelenek ve görenekler:** Bunlar bir milletin yazılı olmayan veya hepsi yazılı olmayan kanunlardır. Yazılı kanunların çoğu gelenek ve göreneklere göre düzenlenmiştir.

- **Sanat:** Bir milleti diğer milletlerden ayıran, bir millete has duygu ve zevklerin tezahürü ve şekillenmesidir. O milletin güzeli yapma ve bulma tarzıdır.
- **Dünya görüşü:** Bir milletin başka milletlerden farklı olan hayat felsefesidir. Bir milletin fertleri olarak ortak kültür dolayısıyla tutum, zihniyet ve davranış bakımından çeşitli ortak özellikler gösterirler.
- **Tarih:** Milleti, dolayısıyla kültürü meydana getiren unsurlardan birisi olan tarih, bir millet çağlar içindeki yürüyüş ve görünüşüdür.

1.3.1. Teknolojik ve İdeolojik Kùltür Unsurları

- Bilginin pratiğe aktarılması gibi basit bir Şekilde tarif edilen teknoloji bu anlamda insanlığın doğuşundan beri var ola gelmiŐtir.
- İnsanın doğa ile çeliŐkisi, sonuçta, araç, gereç ve bilgi olarak, teknoloji üretmiŐtir.
- İnsanın insanla olan çeliŐkisi ise, sonuçta, inançlar ilkeler kurallar bütünü olarak ideoloji oluşturmuŐtur.
- Günümüzdeki karmaşık elektronik teknoloji ve enerji devrimi, uzayın sonsuz kaynaklarını insanlığın emrine verecek gibi gözükmetedir.

- Devletin ortaya çıkışından sonra, ırk, millet, vatan gibi kavramlar gelişmiştir.
- Bu düzeyde artık, bireyin, temel hak ve özgürlüklere “doğuştan” sahip olduğu kabul edildiği gibi yine kendinin ürettiği “devlet” karşısında ki mutlak eşitliği de “vatandaşlık” çevresinde onaylanır.

1.3.1.1.Teknoloji-İdeoloji Etkileşimi Ve Sorunlar

- Teknoloji, içinde yaşadığımız ve kendine egemen olmaya çalıştığımız **doğayı tahrip eden bir niteliğe** bürünmektedir.
- İdeoloji, insanın mutluluğu için üretilmiş olan **devleti, insanların birbirlerini öldürmelerinde kullandıkları bir silah ve bir gerekçe haline dönüşmüştür.**
- Teknoloji konusundaki klasik örnek, atomun parçalanması ile ortaya çıkan büyük enerjinin, insanlığa ışık ve aydınlık olarak yarar getirmesinin yanında, atom bombası ve nükleer artıklar olarak zarar vermesidir.

1.3.2. Sosyolojik Kültür Unsurları

- İçinde sosyal ilişkilerin, sosyal olayların meydana geldiği, sosyal grupların ve kurumların yer aldığı, toplumun şekil ve erevesi ile ilgili dış görünüşe sahip olan bir varlıktır.
- Kısacası, bir toplumun ya da bir toplumsal grubun i örgütlerinin yerleşik düzeni onun sosyal yapısı demektir.

1.3.2.1.Sosyal Yapıyı Oluşturan Ve Fonksiyonlar

- Sosyologlar, sosyal yapının unsurlarını tanımladıklarında, bir toplum diğer bir toplumla karşılaştırılabilir hale gelir.
- Örneğin, her toplumun aile yapısı, çocukların eğitimi ve toplumsal düzeni sağlayan kurumların yapısı birbirinden farklıdır.

Erkal'a göre, sosyal yapıyı oluşturan unsurlar ve fonksiyonları beş ayrı açıdan düşünülebilir:

- 1) Fert, yapıyı tamamlayıcı nitelik taşır.
- 2) Bir "sosyal grup" aynı görevi yerine getirebilir.
- 3) Nüfus fiziki yapı özellikleri morfolojik bir tamlama şeklinde ele alınabilir.
- 4) Sosyal rolleri gerektiren farklı faaliyet dalları sistemle tamlamaya yol açabilir.
- 5) Yapıyı kültürel tamlayıcılar olarak paylaşılan ve fertten ferde intikal eden normal, değer hükümleri inançlar meydana getirirler.

1.3.2.2.Sosyal Yapı-kültürel Yapı İlişkisi

- Metron'a göre, ferdi saran sosyal çevre ikili bir özellik taşır. Bunlar, “kültürel yapı” ve “sosyal yapı”dır. **Kültürel yapı** toplum hayatındaki değer hükümlerini, normlar ve inançlarını kapsar.
- **Sosyal yapı** ise, toplum hayatında somut olarak gösterilen sosyal ilişkileri ve sosyal teşkilatların nasıl işlediğini gösterir.

1.3.3 Estetik (Sanat) Kültür Unsurları

- Kültür, insan ile doğanın ilişkilerinden ve doğanın etkileşiminden doğmuştur. Sanat doğanın güzelliklerinin insanı etkilemesi ile başlar. Gzelliklerden ilham alan insan sanatı oluşturur.
- Her toplumda bir çok estetik ürünleri bulunabilir ancak bu araçlarla farklı kültürlerin duygu ve dşnceleirni aksetirilebilir. Bu sanat ürünleri toplumdan topluma farklılık gsterbilir.
- Örneğin; Türk tiyatrosunun özünde orta oyunu, meddah, karagöz gibi gösteri oyunları vardır. Bu açıdan sanat milli kültürün önemli bir unsurudur.

1.4.KÜLTÜR DEĞİŞMELERİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- Kültür değişmelerinde ilk kavram “yayılma”dır.Davranış kalıplarınının bir kültürden diğerine iletilmesi demektir. Bunları bazıları kabullenir,bazıları reddedilir.Yayılma için kuşkusuz toplumlar arasında temas ve iletişim gereklidir.
- Örneğin,göçler,bu tür yayılmaları hızlandırılmıştır.

•Kültür değişimleri, bir toplumun mevcut düzenini, yani maddi manevi kültürünü bir tipten başka bir tipe çeviren süreçtir bu değişimleri sağlayan faktörler şunlardır:

1)Teknolojik faktörler

2)Ekonomik faktörler

3)Çevresel faktörler

4)Diğer kültürlerle etkileşim

1.4.1.Teknolojik Faktörler

- Teknolojinin gelişmesi ile ortaya çıkan şehirleşme sayesinde sosyal çevre de değişir. Böylece göçler ve sosyal hareketlilik artar. İnsanların hayat tarzları ve aile yapıları değişir. Teknolojik gelişmeler ucuz ve bol üretime imkan hazırlayarak orta sınıfın satın alma gücünün artmasına sebep olmuş ve “popüler kültür” gibi olguların etkisinin artmasını sağlamıştır.
- Sonuçta teknoloji, şehirleşmeyi, işbölümünü, örgütlemeyi, modernizmi, artırarak önemli sosyal ve kültürel değişimlere öncülük etmiştir.

1.4.2 Ekonomik Faktörler

- Sanayi devrimi ile başlayan süreçte ekonomik alanlarda ortaya çıkan gelişmeler dünya tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.
- Teknolojik devrim ile makineleşen sanayiye doğru kırsaldan üretim merkezlerine yapılan göçler, yeni kentlerin oluşması, kitlesel tüketim ihtiyacını ortaya çıkarmış buna mukabil çok sayıda işletmelerin kurulmasına ve örgüt yapılarının sayısında, bu yapılarda birçok değişimin yaşanmasına sebep olmuştur.

Bu değişimlerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- 1)Yeni sosyal sınıflar,
- 2)Ekonomilerin liberalleşmesi,
- 3)Gümrük duvarlarının kaldırılması,
- 4)Büyük ve karmaşık işletme yapıları,
- 5)İdeolojiler gibi

1.4.3 Çevresel Faktörler

- Çevre, sosyal yapının dış çerçevesini belirtir. Coğrafi şartlardan olan yeraltı ve yerüstü zenginlikleri insan hayatını dolaylı veya dolaysız etkiler.
- İnsan unsuru çevreye hakim olduğu sürece yeni medeniyetler meydana getirebilmektedir. bataklıkların kurutulması, çölde tarım yapılması yine insan unsuruna bağlı kalmaktadır.

1.4.4 Diğer Kùltùrlerle Etkileşim

- *Diğer kùltùrlerle etkileşim genelde iki yolla gerçekleşir. Bunları şu şekilde açıklayabiliriz.*
- **Kùltürel temas:** Kùltürel temasta farklı iki kùltürün üyeleri herhangi bir sebeple karşı karşıya gelebilir ve ilişki kurabilirler.
- **Yayıma:** Kùltür elemanlarının toplumdan topluma temas sonucu yayılmasıdır. Genelde teknoloji en çabuk kabul gören ve benimsenen bir kùltür ögesidir.

1.5 KÜLTÜR DEĞİŞME TİPLERİ

- Her sosyal kurum ve değer gibi kültür de değişmektedir. Eğer kültür hiç değişmeden olduğu gibi kalsaydı, ilkel topluluklarla modern toplumlar arasında bir fark kalmazdı. Kültürün değişmeye en elverişli yönü maddi yönüdür.

1.5.1. Zorunlu Kültür Değişimleri

- Bu kültür değişimleri, zora dayanan genellikle egemen kültürden zayıf veya yenik kültüre doğru gerçekleşir.
- Dış ve i zorlamalar ve baskı yoluyla kültürün maddi ve manevi unsurlarının değişmesidir. Alıştırma, telkin ve kabul süreçlerinin sonunda kültürel değişme sonuçlanır.

1.5.2. Serbest Kültür Değişimleri

- Serbest kültür değişimleri ise, **bir sosyal grup veya toplumun, yabancı bir kültüre sahip grup veya toplumla ilişki kurduğu zaman hiçbir dış ve i baskı altında kalmadan bazı unsurları veya belli kısmını alıp benimsemesi sonucunda sosyal bünyesinde meydana gelen değişimlerdir.**

